

3064

۵۰۰

۱

۱۷۷
م

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ترتیل ۲

مؤلف: حسن مختاری

تقدیم به روح بلند مهاجران الی الله:

حاج حسن دانش،

حاج معین حسینی کارگر،

حاج محمد سعید سعیدی زاده،

حاج امین باری،

حاج فؤاد مشعلی،

که در فاجعه منا به ملکوت علی پیوستند.

سرشناسه	: مختاری، حسن، ۱۳۶۲ -
عنوان و نام پدیدآور	: ترتیل ۲/ مولف حسن مختاری.
مشخصات نشر	: قم: سپهر اندیشه، ۱۳۹۶.
مشخصات ماهری	: ۱۳۲ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۳۱۱-۰۵۶-۴
معیّت فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۱۳۰؛ همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع	: قرآن -- ترتیل
موضوع	: Qur'anic recitations
موضوع	: قرآن -- تجوید -- راهنمای آموزشی
موضوع	: -- Recitation -- Study and teaching Qur'an
رده بندی کنگره	: ۳۹۶ کتابت/م ۳۷۴ BP
رده بندی دیویی	: ۱۹۷/۱۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۹۶۱۹۴

نام کتاب : ترتیل ۲
 ناشر : انتشارات سپهر اندیشه
 مؤلف : حسن مختاری
 نوبت چاپ : اول - ۱۳۹۶
 تیراژ : ۵۰۰ جلد
 چاپ : شریعت
 قیمت : ۹۰۰۰ تومان

الما حمزیر (۹)

فرزندم!

با قرآن، این کتاب بزرگ معرفت آشنا شو و با قرائت آن راهی به سری محبت
باز کن و تصوّر مکن که قرائت بدون معرفت اثری ندارد که این وسوسه شیطان
است، این کتاب از طرف محبوب است برای تو و برای هر کس و نامه محبوب
است، گرچه عاشق و محبّ، مفاد آن را نداند.

فهرست

۶	..... مقدمه
۱۲	..... درس اول: آداب تلاوت قرآن کریم
۲۲	..... درس دوم: ادغام
۲۸	..... درس سوم: احکام میم ساکن (۱)
۳۳	..... درس چهارم: احکام میم ساکن (۲)
۳۷	..... درس پنجم: احکام نون ساکن و تنوین (۱)
۴۳	..... درس ششم: ادغام نون ساکن و تنوین (۲)
۴۹	..... درس هفتم: ادغام نون ساکن و تنوین (۳)
۵۵	..... درس هشتم: انقلاب
۵۹	..... درس نهم: اخفای نون ساکن و تنوین (۱) «س-ز-ص»
۶۵	..... درس دهم: اخفای نون ساکن و تنوین (۲) «ج-ش»
۷۰	..... درس یازدهم: اخفای نون ساکن و تنوین (۳) «س»
۷۳	..... درس دوازدهم: اخفای نون ساکن و تنوین (۴) «د-ت-ث»
۷۸	..... درس سیزدهم: اخفای نون ساکن و تنوین (۵) «س-ز-ص»
۸۴	..... درس چهاردهم: اخفای نون ساکن و تنوین (۶) «ث-ذ-ظ»
۸۹	..... درس پانزدهم: اخفای نون ساکن و تنوین (۷) «ف»
۹۴	..... درس شانزدهم: مدّ متّصل و منفصل
۱۰۲	..... درس هفدهم: مدّ لازم
۱۰۸	..... درس هجدهم: مدّ سکون عارضی و مدّ لین
۱۱۵	..... درس نوزدهم: انواع همزه و احکام آن
۱۲۳	..... درس بیستم: انواع هاء
۱۳۰	..... منابع و مأخذ:

مقدمه

آدمی برای رشد و تعالی در زندگانی فردی، اجتماعی و نیل به سعادت ابدی خود نیازمند دستورالعملی روشمند، هدفدار، توأم با مصالح و حکمت‌های الهی است، که از سوی ذات پاک الهی با واسطه فرشته وحی و پیامبران برگزیده برای وی تعیین شده است. این گنجینه حیات به شایسته‌ای که بر آشخور وحی در دسترس بشر قرار گرفته است، در طول تاریخ متناسب با رشد عقول انسان‌ها و براساس نیازمندی‌های آن تکامل یافته و با ظهور اسلام و قرآن کریم به کامل‌ترین مصداق خدای تعالی دست یافته است.

از این رو احاد جامعه ادلامی از صدر اسلام تاکنون و تا دامنۀ قیامت عالی‌ترین برنامه سعادت‌بخش انسان؛ قرآن کریم را در اختیار دارند تا با کمک مفسران واقعی آن، یعنی پیامبر گرامی اسلام ﷺ و اهل بیت عصمت و هجرت علیهم‌السلام هرچه بهتر و بیشتر با معارف حیات‌بخش آن آشنا شوند و دستورات حکیمانه آن را در زندگی فردی و اجتماعی خویش به کار بندند و بدین‌سان به سر منزل مقصود و کمال مطلوب، مقام قرب الهی دست یابند.

آنچه در پیش روی شما قرار دارد جلد دوم ترتیل به عنوان ترتیل (۲) می‌باشد که به ادامه مباحث تجویدی که در ترتیل (۱) آموزش داده شد می‌پردازد. در ترتیل (۱) به موضوعات، آداب تلاوت قرآن کریم، آشنایی با اندام‌های گفتار، تلفظ صداها، سونا و کشیده، جایگاه تولید حروف «غ، و، ح، ع، ذ، ث، ظ، ص، ض، ط»، غنه «م» و «ن»، تححیم حرف‌های «غ، خ، ق، ص، ض، ط، ظ، ر»، تفخیم «ل» در کلمه جلاله «الله» و همچنین قلقله «ل» پرداخته شد. در این مجلد، موضوعات ادغام، احکام میم و نون ساکن، انواع مد، انواع همزه و احکام آن و انواع هاء آموزش داده خواهد شد.

این جلد ویژه افرادی است که تسلط نسبی به ترتیل (۱) داشته باشند. در این جلد نیز مانند ترتیل (۱) از تمرین‌های کاربردی، حساب شده و مفید استفاده شده است تا یادگیری را سریع‌تر و اثربخش‌تر نماید.

همچنین در قرائت کلمات و عبارات هر درس از درجات و صداهاى نغمات قرآنى به گونه‌اى استفاده شده است که قرآن آموز به طور غیرمستقیم و نامحسوس با این نغمات آشنا شده و گوش موسیقایی او تقویت شود.

در پایان هر درس خودآزمایی‌ای ارائه شده که شامل سؤالاتی از متن همان درس است تا قرآن آموز با سؤالات مربوط به آزمون پایان ترم (که از همین خودآزمایی‌ها است) آشنا شود و هم مربی محتسب با استفاده از این خودآزمایی‌ها، قرآن آموزان را مورد ارزشیابی قرار دهد. امید است این خدمت نیک به ساحت مقدس قرآن کریم مقبول نظر خداوند و پیامبر اکرم ﷺ و جانشینان برقرار و معصوم ایشان قرار گیرد و در بین مؤسسات، مراکز، فعالان و آحاد جامعه قرآنی نیز مورد توجه واقع شود، به نحو شایسته‌ای از آن استفاده شود.

* مراحل تدریس کتاب:

مطالب کتاب در ۲۰ درس تنظیم شده است و لازم است در ۲۰ جلسه آموزشی ۶۰ دقیقه‌ای یا ۱۵ جلسه آموزشی ۷۵ دقیقه‌ای تدریس شود.

مراحل تدریس درس‌های دوم تا پانزدهم به صورت زیر است:

۱. سلام، احوالپرسی و حضور و غیاب: ۵ دقیقه

۲. ارزشیابی از درس جلسه قبل: ۱۰ دقیقه

این مرحله شامل دو قسمت است:

الف) ارزشیابی تئوری: مربی از چند قرآن آموز سؤالات مربوط به خودآزمایی درس قبل را می‌پرسد.

ب) ارزشیابی عملی: مربی از چند قرآن آموز می‌خواهد چند کلمه یا عبارت از کلمات و عبارات درس قبل را بخوانند.

۳. آموزش موضوع درس جدید: ۵ دقیقه

۴. استماع و تکرار قرائت کلمات مربوط به هر درس: ۱۰ دقیقه

۵. استماع و تکرار قرائت عبارات مربوط به هر درس: ۱۰ دقیقه

۶. خواندن انفرادی قرآن آموزان: ۲۰-۱۵ دقیقه

این مرحله، قرآن آموز چندین کلمه و عبارت را از درس جدید قرائت می کند و مربی اشکال های او را به اختصار یادآور می شود.

تذکره در هر جلسه در هنگام استماع و تکرار کلمات و عبارات آن درس، موارد آموزش داده شده در درس های گذشته نیز یادآوری شود.

تدریس مباحث این کتاب در ۱۵ جلسه ۷۵ دقیقه ای، به شکل زیر انجام گیرد:

جلسه اول: آداب تلاوت قرآن کریم

جلسه دوم: ادغام

جلسه سوم: احکام میم ساکن و تنوین (۱) و (۲)

جلسه چهارم: ادغام نون ساکن و تنوین (۱) و (۲)

جلسه پنجم: ادغام نون ساکن و تنوین (۳)

جلسه ششم: انقلاب

جلسه هفتم: اخفای نون ساکن و تنوین (۱)

جلسه هشتم: اخفای نون ساکن و تنوین (۲) و (۳)

جلسه نهم: اخفای نون ساکن و تنوین (۴)

جلسه دهم: اخفای نون ساکن و تنوین (۵)

جلسه یازدهم: اخفای نون ساکن و تنوین (۶) و (۷)

جلسه دوازدهم: مد متصل و منفصل

جلسه سیزدهم: مد لازم

جلسه چهاردهم: مد لین و انواع همزه و احکام آن

جلسه پانزدهم: انواع هاء

※ مراحل تدریس در جلسات دوم تا بیستم به صورت زیر است:

۱. سلام، احوالپرسی و حضور و غیاب: ۵ دقیقه

۲. ارزشیابی از درس جلسه قبل: ۱۵ دقیقه

این مرحله شامل دو قسمت است:

الف) ارزشیابی تئوری: مربی از چند قرآن آموز سؤالات مربوط به خودآزمایی درس قبل را می پرسد

ب) ارزشیابی عملی: مربی از قرآن آموز می خواهد چند کلمه یا عبارت از کلمات و عبارات درس قبل را بخوانند

۳. آموزش موضوع درس جدید: ۱۰ دقیقه

۴. استماع و تکرار قرائت کلمات مربوط به هر درس: ۱۰ دقیقه

۵. استماع و تکرار قرائت عبارات مربوط به هر درس: ۱۵ دقیقه

۶. خواندن انفرادی قرآن آموزان: ۱۵-۲۰ دقیقه

در این مرحله، قرآن آموز چندین کلمه و عبارت را از درس جدید قرائت می کند و مربی اشکال های او را به اختصار یادآور می شود.

تذکر: در هر جلسه در هنگام استماع و تکرار کلمات و عبارات آن موارد آموزش داده شده در درس های گذشته نیز یادآوری شود.

※ شیوه نامه آزمون ترتیل (۲)

آزمون ترتیل (۲) شامل دو بخش تئوری و عملی است که نمره مربوط به هر بخش نمره است.

آزمون تئوری شامل ۲۰ سؤال از خودآزمایی ها است. در آزمون عملی نیز مربی محترم از هر قرآن آموز می خواهد تا ۷ سطر از آیات درس های ۱۵ تا ۲۰ را تلاوت کند.
موارد کسر نمره در آزمون عملی تجوید به شرح زیر است:

الف: موارد کسر ۲ نمره:

۱. حذف، اضافه و تبدیل کردن صداهاى کوتاه و کشیده به یکدیگر مانند تبدیل فتحه به کسره.
  ۲. تبدیل صداهاى کوتاه به صداهاى کشیده و عکس آن، همچنین خطا در صله هاى ضمیر؛ تبدیل «أَتَاهُمْ» به «آتَاهُمْ»، «جَاءُوا» به «جَاءُ» و «مِنْهُ» به «مِنْهُوَ»
  ۳. حذف اضافه که در تنوین
  ۴. حذف اضافه کردن حرف
  ۵. حذف، اضافه یا جابجایی خواندن کلمه
- تبصره ۱: در تمام موارد مذکور، در صورت اصلاح پیش از تجدید نفس، فقط ۱ نمره کسر خواهد شد.

- تبصره ۲: تکرار یک خطا در تمام موارد مذکور موجب کسر مجدد امتیاز به همان میزان خواهد شد.

ب: موارد کسر ۱ نمره:

۱. تبدیل کامل حروف به یکدیگر که در جایگاه تولید غیرمستتر باشند، مانند تبدیل «ذ» به «ز»
۲. تبدیل کامل حروف به یکدیگر که در جایگاه تولید مشترک باشند، مانند تبدیل «ط» به «ت»

تبصره: در صورت اصلاح فوری بدون تجدید نفس، ۵/۰ نمره و در صورت تکرار خطا، ۱ امتیاز دیگر کسر خواهد شد.

ج: موارد کسر ۵/۰ نمره:

۱. عدم رعایت قلقله، تفخیم حرف «راء» تفخیم «لام» در کلمه جلاله «الله»، اظهار، اخفاء، ادغام، اقلاب، غنه، مد.

تبصره ۱: در صورت اجتماع بیش از یک قاعده در یک مورد، هر کدام جداگانه محاسبه

می‌گردد، مانند تفخیم «ق» و مد در کلمه «قَائِلُهَا»

تبصره ۲: رعایت ناقص موارد یادشده از جمله توازن مقدار غنه‌ها و مدها، کیفیت اخفاء و یرقواعد در هر مورد موجب کسر ۰/۲۵ نمره خواهد شد.

تبصره ۳: در صورت تکرار هریک از موارد فوق، به ازای هر مورد و برای هر حرف ۱/۵ نمره امتیاز خواهد بود. مثلاً عدم رعایت پی‌درپی قلقله در هریک از حروف آن، به‌طور جداگانه موجب کسر امتیاز سقف ۱/۵ نمره برای آن حرف خواهد شد.

۲. اختلال: خواستار تلفظ الفاظ قرآن کریم از جمله لکنت، تیق، آب‌جستگی در گلو

د: موارد کسر ۱/۲ نمره:

عدم تلفظ صحیح صدای کوتاه و کشیده

تبصره: حداکثر کسر نمره در این مورد ۲ نمره است.